

УДК 811.111'255'276.6:615(083.13)

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.2\(41\).151360](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.2(41).151360)

**ВІДПОВІДНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ ІНСТРУКЦІЙ
БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ ЛІКІВ, СЕРТИФІКОВАНИХ В УКРАЇНІ,
АНГЛОМОВНИМ ОРИГІНАЛАМ МІЖНАРОДНИХ
ФАРМАЦЕВТИЧНИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ
Снітовська О.Й.**

кандидат філологічних наук, доцент,
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Стаття присвячена вивченню лексичних та структурних характеристик медичної термінології в інструкціях англійською мовою лікарських препаратів, сертифікованих в Україні, та засобів їх відтворення в перекладі українською мовою. Аналіз текстів англійських медичних інструкцій показує, що медична термінологія інструкцій стосується медичної підмови. Питання адекватного та еквівалентного перекладу і інструкцій пов'язана з відтворенням термінологічного фармацевтичного словника, кліше, формул, аббревіатур, тощо. Проблема проілюстрована на прикладах граматичних, лексичних, синтаксичних перетворень у перекладах українською мовою (на матеріалі препарату Панадол), де калькування складає третю частину засобів. Префікси мають певні семантичні функції; продуктивними для медичної термінології медичних інструкцій є також суфікси. Переклад англійських інструкцій потребує достатніх знань перекладачів у відповідній галузі та суворе дотримання норм української мови. Англійська медична термінологія в текстах інструкцій медичних препаратів має лексичні, структурні та інші особливості, що відтворюються у відповідних українських перекладах інструкцій МОЗ України. Простежено шляхи утворення медичної термінології фарм-текстів, засоби відтворення для адекватного еквівалентного перекладу. Процес розробки медичних препаратів, їх обговорення на міжнародних конференціях та подальше впровадження відбувається, головним чином, англійською мовою. Отже, серед малодосліджених та актуальних постає проблема адекватного перекладу медичної термінологічної лексики англійських інструкцій медичних засобів, сертифікованих Україною. Актуальність статті обумовлюється комплексом екстра- та інтралінгвальних чинників: загальною тенденцією сучасної лінгвістики до комплексного вивчення мовних явищ нових лексичних одиниць у соціолінгвістичному аспекті загалом, і медичної термінології зокрема; потребою мовознавства у розробці й впровадженні інтегративного напряму дослідження медичних термінів у цілому; розширенням міжнародних зв'язків України з іншими державами на науковому рівні і суспільною потребою держави у кваліфікованих англійських спеціалістах; необхідністю в якісних перекладах фахових медичних текстів не лише для спеціалістів, але й також для комунікації між професіоналами та непрофесіоналами (споживачами ліків).

Ключові слова: медична термінологія, фармацевтичний словник, медичні інструкції, функції фармацевтичних текстів, засоби відтворення, трансформація.

**СООТВЕСТВИЕ ПЕРЕВОДА ИНСТРУКЦИЙ
БЕЗРЕЦЕПТУРНЫХ ЛЕКАРСТВ, СЕРТИФИЦИРОВАННЫХ В
УКРАИНЕ, АНГЛОЯЗЫЧНОГО ОРИГИНАЛА МЕЖДУНАРОДНЫХ
ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИХ КОМПАНИЙ НА УКРАИНСКОМ ЯЗЫКЕ
Снитовская О.**

кандидат филологических наук, доцент,
Львовский национальный медицинский университет имени Данила Галицкого

Статья посвящена изучению лексических и структурных характеристик медицинской терминологии в инструкциях на английском языке лекарственных препаратов, сертифицированных в Украине, и средств их воспроизведения в переводе на украинский

язык. Анализ текстов англоязычных медицинских инструкций показывает, что медицинская терминология инструкций касается медицинского подязыка. Вопрос адекватного и эквивалентного перевода и инструкций связан с воспроизведением терминологического фармацевтического словаря, клише, формул, аббревиатур, и тому подобное. Проблема проиллюстрирована на примерах грамматических, лексических, синтаксических преобразований в переводах на украинском языке (на материале препарата Панадол), где калькирование составляет треть средств. Префиксы имеют определенные семантические функции; продуктивными для медицинской терминологии медицинских инструкций также являются суффиксы. Перевод англоязычных инструкций требует достаточных знаний переводчиков в соответствующей области и строгое соблюдение норм украинского языка. Англоязычная медицинская терминология в текстах инструкций медицинских препаратов имеет лексические, структурные и другие особенности, которые воспроизводятся в соответствующих украинских переводах инструкций Минздрава Украины. Прослежены пути образования медицинской терминологии фарм-текстов, средства воспроизведения для адекватного эквивалентного перевода. Процесс разработки медицинских препаратов, их обсуждения на международных конференциях и дальнейшее внедрение происходит, главным образом, на английском языке. Итак, среди малоисследованных и актуальных возникает проблема адекватного перевода медицинской терминологической лексики англоязычных инструкций медицинских средств, сертифицированных Украиной. Актуальность статьи определяется комплексом экстра и интралингвальных факторов: общей тенденцией современной лингвистики к комплексному изучению языковых явлений новых лексических единиц в социолингвистическом аспекте в целом, и медицинской терминологии в частности; потребностью языкознания в разработке и внедрении интегративного направления исследования медицинских терминов в целом; расширением международных связей Украины с другими государствами на научном уровне и общественной потребностью государства в квалифицированных англоязычных специалистах; необходимостью в качественных переводах профессиональных медицинских текстов не только для специалистов, но и также для коммуникации между профессионалами и непрофессионалами (потребителями лекарств).

Ключевые слова: медицинская терминология, фармацевтический словарь, медицинские инструкции, функции фармацевтических текстов, способы воспроизведения, трансформация.

**THE EQUIVALENCE OF THE TRANSLATION OF INSTRUCTIONS
FOR NON-PRESCRIPTION MEDCINES CERTIFICATED IN
UKRAINE TO THE ENGLISH-LANGUAGE ORIGINALS OF THE
INTERNATIONAL PHARMACEUTICAL MANUFACTURERS IN
UKRAINIAN
Snitovska O.**

Candidate of Philological Sciences (PhD), Assistant Professor,
Danylo Halytsky Lviv National Medical University

The article is devoted to the study of lexical and structural characteristics of medical terminology in the English language instructions of medicines certified in Ukraine, and the means of its rendering in the Ukrainian language translation. The analysis of the texts of English-language medical instructions shows that the medical terminology of the instructions relates to the medical sublanguage rendering. The problem of equivalent translation and instruction relates to the reproduction of a terminological pharmaceutical dictionary, cliché, formulas, abbreviations, and the like. The problem is illustrated by examples of grammatical, lexical, syntactic transformations in translations into Ukrainian (on the material of the preparation Panadol), where the loan translation makes up a third of the means. Prefixes have certain semantic functions. Productive for medical terminology of medical instructions are also suffixes. The translation of English-language instructions requires sufficient knowledge of translators in the relevant field and strict adherence to the norms of the Ukrainian language. English-language medical terminology in the text of the

instructions for medical products has lexical, structural and other features that are rendered in the relevant Ukrainian translations of the instructions of the Ministry of Health of Ukraine. Ways of the formation of medical terminology of pharmaceutical texts, means of reproduction for an equivalent translation are traced. The process of development of medical products, their discussion at international conferences and further implementation takes place, mainly in English.

Key words: *medical terminology, pharmaceutical vocabulary, farm-text features, medicines instructions, means of rendering, transformations.*

Вступ

У наш час інформаційного суспільства фармацевтична галузь зробила крок далеко вперед і почалася ера прискореного розвитку біотехнологій. Щоб бути допущеними на ефективно регульовані ринки (ЄС, США, Канади, Японії, Австралії, ін.) лікарських препаратів необхідно пройти експертизу за міжнародними стандартами, а виробництво потребує бути сертифікованим відповідно правилам GMP (Стандарт GMP, *Good Manufacturing Practice, Правила виробництва лікарських засобів*), європейським регуляторним або іншим компетентним органом. Завдання виробників англосовітського світу – показати свій продукт якомога більшій кількості споживачів, в Україні зокрема, розповісти про його користь і переваги. Дві юридичні особи в Україні, *ТОВ Глаксо Сміт Кляйн Фармасьютікалс Україна* та *ТОВ Глаксо Сміт Кляйн Хелскер Юкрейн Т.О.В.* представляють компанію *Glaxo Smith Kline*, що працює в галузі більше 160 років, одну з найпотужніших у світі компаній з виробництва безрецептурних препаратів. Компанія представляє 95 назв рецептурних ліків для лікування ряду станів, включаючи: респіраторні захворювання, рак, серцеві захворювання, епілепсію, бактеріальні та вірусні інфекції, такі як ВІЛ, і шкірні захворювання, такі як псоріаз. Виробник виробляє ліки для респіраторних захворювань вже більше 40 років. Найбільш популярними на міжнародних ринках є знеболювальні лікарські засоби, що представлені також в Україні. Проте застосування лікарських засобів та регуляторне середовище *Glaxo Smith Kline* відрізняються в різних країнах. В Україні, зокрема, реклама частини препаратів заборонена, існують певні обмеження щодо інформації деяких медичних препаратів законодавством України. Усі рекомендації лікарів, фахівців фармацевтів, інструкцій починаються зі слів «Перед застосуванням обов'язково ознайомитися з інструкцією та проконсультуйтеся з лікарем». Інструкції в англосовітських країнах рекомендують також звертатися безпосередньо до виробника. Матеріали щодо медпрепаратів публікуються англійською мовою з перекладом на мову країни, де вони застосовуються. (<http://ua.gsk.com/>).

Процес розробки медичних препаратів, їх обговорення на міжнародних конференціях та подальше впровадження відбувається, головним чином, англійською мовою. Отже, серед малодосліджених та актуальних постає проблема адекватного перекладу медичної термінологічної лексики англосовітських інструкцій медичних засобів, сертифікованих Україною.

Актуальність статті обумовлюється комплексом екстра- та інтралінгвальних чинників: загальною тенденцією сучасної лінгвістики до комплексного вивчення мовних явищ нових лексичних одиниць у соціолінгвістичному аспекті загалом, і медичної термінології зокрема; потре-

бою мовознавства у розробці й впровадженні інтегративного напрямку дослідження медичних термінів в цілому; розширенням міжнародних зв'язків України з іншими державами на науковому рівні і суспільною потребою держави у кваліфікованих англомовних спеціалістах; необхідністю в якісних перекладах фахових медичних текстів не лише для спеціалістів, але й також для комунікації між професіоналами та непрофесіоналами (фармацевт-лікар-пацієнт-родич пацієнта-споживач ліків).

Найбільш розгалужену класифікацію термінів, яка релевантна для перекладознавчої проблематики, надає В.І. Карабан (Карабан 2004: 576). Термінологію фахових мов ґрунтовно досліджували українські вчені Кияк Т.Р., Науменко А.М., Огуй О.Д., Чередниченко О.І. (Кияк, Огуй, Науменко 2006: 592). Проблемою перекладу та упорядкування медичної термінології займаються Снежик О.П., Бондар Ю.О., Чернявський М.Н. Дослідження англомовної термінології медичної галузі проводяться останніми роками досить інтенсивно у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького, Вінницькому національному медичному університеті імені М.І. Пирогова, ін., на кафедрі іноземних мов. Термін *фарм-текст* пропонує в Київському Національному університеті імені Т.Г. Шевченка А. Боцман (Боцман 2006: 403).

Постійне збільшення нових лікарських препаратів та удосконалення вже існуючих, необхідність їх сертифікації та сучасного адекватного перекладу медичної термінології у текстах інструкцій засобами української мови складає частину загальної проблеми. Нерозуміння або нехтування англомовним оригіналом, заборона реклами або часткова, а не повна інформація, вихід англомовних виробників на український фармацевтичний ринок, розвиток комунікації в медичній сфері та впровадження здорового способу життя викликає необхідність найточнішого відтворення медичних інструкцій.

Мета статті – дослідити лексичні та структурні особливості медичної термінології англомовних інструкцій медичних препаратів англійською мовою та способи її відтворення в англо-українських перекладах. Поставлена мета передбачає розв'язання конкретних **завдань**:

- з'ясувати загальні способи перекладу медичної лексики англомовних інструкцій медичних препаратів;
- проаналізувати основні тенденції формування термінів у англомовних інструкціях медичних препаратів;
- визначити лексичні особливості медичної термінології англомовних текстів медичних інструкцій;
- визначити продуктивні способи перекладу лексичних та структурних особливостей медичних термінів у текстах англомовних інструкцій медичних препаратів.

Об'єктом дослідження є медичні терміни англомовних інструкцій медичних препаратів та їх відповідники в українських перекладах. **Предметом** – способи передачі лексичних та структурних особливостей медичних термінів у англомовних інструкціях медичних препаратів засобами української мови.

Матеріалом для дослідження були використані тексти англомовних інструкцій медичних препаратів компанії *Glaxo Smith Kline Сенсодин, Волтарен, Терафлю, Пародонтакс, Панадол*, зокрема, **Panadol Панадол** (<https://www.panadol.co.uk/>), що є анальгетиком та антипіретиком для полегшення болю середньої та легкої важкості зі жарознижуючим ефектом, що випускається у формі таблеток для широкої вікової групи пацієнтів, зокрема, для дітей.

Результати та обговорення

Тексти інструкцій лікарських препаратів належать до сфери медичного дискурсу. Основна мета інструкцій із застосування медичних засобів – надати адресату вичерпну інформацію про конкретний медичний засіб і порадити, як його правильно вживати. Оскільки адресатом є, зазвичай, не фахівець-фармаколог, а споживач, що звернувся до аптеки за безрецептурним препаратом терміново та не встигнув звернутися до лікаря, а потім поцікавився інформацією в Інтернеті, то повинні бути дібрані відповідні перекладацькі трансформації, зрозумілі нефахівцям, щоб запобігти небажаних наслідків. Розуміння медичної термінології інструкцій медичних препаратів, зокрема безрецептурних (як от *Панадол*), усіма учасниками процесу, а саме: лікар – пацієнт, лікар – лікар, фармацевт – пацієнт, родичі пацієнта, фармацевт – лікар, фармацевт – широкий загал є відповідальним і важливим. Англійські запозичення у текстах інструкцій медичних препаратів англійською мовою витісняють терміни, утворені на основі інших мов. Еквівалентність відтворення визначається лексичними, термінологічними, структурно-семантичними особливостями тексту і у використанні певного набору мовних засобів для відтворення.

Зробивши аналіз складу препаратів на прикладі медичних анотацій можна зробити висновок, що виділяється три групи. Перша – в своєму словниковому складі терміни містять тільки **хімічні терміни**, наприклад: *Sodium methyl-, sodiummethyl- and sodiumpropyl- parahydroxybenzoates (E219,E215,E217), metoclopramide Calcium carbonate, silicondioxide* (<https://www.medicines.org.uk/emc/product/6512/smpc>). Друга – мають у своєму складі тільки **загальноновживану лексику**, наприклад: **stomach, plasma, acid, wax, water** (<https://www.medicines.org.uk/emc/product/6512/smpc>). Хімічні терміни на -ite, -ate позначають солі, на - / c, -ious – кислоти. Третя – містить як загальноновживані слова, так і хімічну термінологію, наприклад: **amildanalgesic, GEL, tablets** (<https://www.medicines.org.uk/emc/product/6512/smpc>); запозичення, в більшості з грецької та латинської мов: **paracetamol** (лат. Paracetamolium), **hepatic** (Latin hepaticus, Ancient Greek πατικός), **Patients** (Latin *patiens*, Greek πάσχειν (= *paskhein*, to suffer), **consult** (Latin) (<https://www.medicines.org.uk/emc/product/6512/smpc>).

Однією з найбільш продуктивних сфер лексики сучасної медицини є вживання **епонімів**, тобто позначення явища (наприклад, хвороби), за іменем людини, яка вперше виявила або описала її, наприклад, *хвороба Мен'єра, хвороба Боткіна, хвороба Паркінсона – Meniere disease, Botkin disease, Parkinson disease, синдром Стівенса-Джонсона, набряк Квінке Лайєлла*.

Продуктивною моделлю є двокomпонентні термінологічні сполучен-

ня, що складаються з імені власного і загального, наприклад: **Alzheimer's Disease, StJohn's Wort** (хвороба Альцгеймера, хвороба Св.Іоанна).

Під час перекладу українською застосовується прийом перестановки.

До **загальноживаного** шару віднесемо прийменники **after** – після, **before** – перед, **during** – під час, **above** – вище; займенники **everybody, this** (кожен, усі, цей), сполучники **and, Despite** (і, але), дієслова **to be, can, may, mention, tell, make, shake, freeze** (бути, могли, дозволяти, згадати, розповідати, робити, трусити, морозити); прислівники **frequently, always, currently** – часто, завжди, в даний час).

Загальнонаукові слова, наприклад: **ingredients, inherited, contains, including, sensitive, suitable** –інгредієнти, успадковані, вміщує, включно, чутливий, придатний.

Хибні друзі перекладача у медичних текстах виявляють специфічні якісні особливості, наприклад: **Prostaglandin** – група ліпідних фізіологічно активних речовин, а не просто гланди; **safety data** – дані щодо безпеки, а не дата безпечного використання. І класичний приклад, **angina** – не «ангіна», а стенокардія.

У медичних інструкціях до препаратів поширені **аббревіатури**, наприклад: **ALT** (*An alanine aminotransferase (ALT) test measures the level of ALT in your blood. ALT is an enzyme made by cells in your liver* – тест на аланін-амінотрансферазу) (АЛТ) вимірює рівень АЛТ в крові. **ALT** – фермент, вироблений клітинами у печінці; **ECG** – електрокардіограма, **HIV** – Вірус імунodefіціта людини – ретровірус, що викликає повільно прогресуюче захворювання – ВІЛ інфекцію; **NPI infection neglected parasitic infections** – запущені паразитарні інфекції. Стосовно перекладу аббревіатур перекладачеві бажано користуватися контекстом, або звернутися до схожого документу, тобто знайти переклад не в словнику (він може бути відсутній), а звернутися до пошуку серед оригінальних текстів.

У інструкціях до медичних препаратів зустрічаються **формули**, наприклад: **N-acetylcysteine** – **Н-ацетилцистеїн**, **NACдеN** – азот (<https://ru.wikipedia.org/wiki/Ацетилцистеин>).

Ми визначили, що медичні терміни, утворені афіксальним способом, включають до свого складу здебільшого префікси грецького та латинського походження. **Префікси** мають семантичне навантаження, тому частково визначають зміст терміна. Наприклад: **inflammation** запалення, **Hypersensitivity** – гіперчутливість, **Undesirableeffects** – небажані наслідки, **Preclinical safety data** – Доклінічні дані щодо безпеки (перед клінічними випробуваннями), **Overdose** Передозування.

Суфікси **-er, -or, -an,-ist**, застосовуються для утворення іменників, що позначають фахівців, наприклад: **chemist** – хімік; **pharmacist** – фармацевт **doctor, physician** (Золотухін, Місник 2001: 213); **Consult your doctor, pharmacist or nurse before beginning to take Paracetamol Level** – проконсультуйтеся з лікарем, фармацевтом або медичною сестрою.

Суфікси **-ing, -ment** визначають процеси, наприклад: **management** – організація, управління, **treatment** – лікування, **poisoning** – отруєння.

Суфікси **-ion, -ance, -ence, -ship, -hood, -ure, -ness, -ity, -cy** визначають

здебільшого абстрактні поняття дії, стану, явища: **infection** – *інфікування*, **starvation** – *голодування*, **failure** – *недостатність*, **Hypersensitivity** – *гіперчутливість*, **Pregnancy** – *вагітність*; **stuffiness of the nose** – *закладеність носа* (<http://omedicine.info/en/koldreks-khotrem.html>).

Іменники в інструкціях медичних препаратів іноді змінюють форму однини та множини під час перекладу. Це стосується, наприклад, назв захворювань, що зустрічаються частіше у розділах застережень або небажаних ефектів під час застосування препарату *Панадол* (<https://www.panadol.co.uk/>), наприклад: **kidney** (а не *kidneys*) **disease**; при даному захворюванні у більшості пацієнтів уражається спочатку одна з нирок, тому вважається більш правильним вживати назву органу (парного) в однині – **kidney disease** (<https://www.panadol.co.uk/>).

Неповна граматична асиміляція виражається, наприклад, у збереженні форми множини, прийнятої в мові, з якого даний іменник запозичений, наприклад: англійською в однині загальновідоме *datum* – *data* – *дані* – в множині, наприклад: **safety data** – *дані щодо безпеки* (<https://www.medicines.org.uk/emc/product/6512/smpc>).

Двокомпонентні терміни – словосполучення часто представлені субстантивно-ад'єктивними, наприклад: **breast milk** – *грудне молоко*, **lymphatic system** – *лімфатична система*), **skin rashes** – *шкірні подразнення*, *подразнення шкіри* (<https://www.medicines.org.uk/emc/product/6512/smpc>; <http://mozdocs.kiev.ua/likiview.php?id=14772>).

Загально відомо, що медичні інструкції препаратів відрізняються однозначністю, точністю, в них не знаходяться фразеологізми, метафори (дуже рідко), кліше, канцелярізми, ідіоми, реалії. Так само не знайдені вони були у досліджених текстах інструкцій до медичного препарату *Панадол*.

Еквівалентність та адекватність відтворювалися (на матеріалі перекладу інструкції препарату *Панадол*) наступними засобами:

Калькування, наприклад: **headache including migraine** – *головний біль, включаючи мігрень*; **The speed of absorption of paracetamol may be increased by metoclopramide or domperidone** – *Швидкість всмоктування парацетамолу може збільшуватись метоклопрамідом та домперідоном*. Зазначимо, що приблизно третя частина трансформацій під час перекладу інструкції до препарату *Панадол* припадає на калькування. Основною перевагою прийому калькування є стислість і простота одержуваного еквівалента і його однозначна співвіднесеність з вихідним словом. Однією з основних вимог, що пред'являються сучасним термінологічним найменуванням, полягає в їх «міжнародній впізнаваності», забезпечуваною інтернаціональністю форми і змісту термінів. Саме калькування передбачає інтернаціональність змісту термінів при збереженні їх національної форми, що особливо значимо при перекладі медичної лексики.

Особливий інтерес викликає **транслітерація** під час перекладу власних імен. Оскільки фонетичні і графічні системи мов значно відрізняються одна від одної, передача форми слова мови оригіналу мовою перекладу завжди дещо умовна і приблизна, наприклад **Stevens-Johnson syndrome** – *синдром Стівенса-Джонсона*, **Glaxo Smith Kline** – *Глаксо Сміт Клайн*

(<https://www.medicines.org.uk/emc/product/6512/smpc>; <http://mozdocs.kiev.ua/likiview.php?id=14772>).

Під час перекладу топонімів, поштових адрес, використовується **транскрибування**, наприклад: адреса підприємства, що випускає *Панадол*, транслітерувалася українською мовою (з вилученням та додаванням), а саме: **Knockbrack, Dungarvan, CoWaterford, Ireland – Дангарван Лімітед, Ірландія** (<https://www.medicines.org.uk/emc/product/6512/smpc>; <http://mozdocs.kiev.ua/likiview.php?id=14772>).

Описовий переклад використовується, коли термінологічна одиниця не використовує україномовного еквіваленту, наприклад: **What is Panadol?–Склад лікарського засобу: діюча речовина: 1 таблетка містить 500 мг парацетамолу; допоміжні речовини: крохмаль кукурудзяний, крохмаль преже латинізований, повідон, калію сорбат, тальк, кислота стеаринова, гіпромелоза, гліцерил триацетат** (<https://www.medicines.org.uk/emc/product/6512/smpc>; <http://mozdocs.kiev.ua/likiview.php?id=14772>).

Вилучати можна лише ті елементи змісту, що певним чином дублюються в оригіналі за нормами мови оригіналу, або передача яких мовою перекладу може порушити норми останньої. Наприклад: переклад речення **Sodiummethyl-, sodiummethyl- andsodiumpropyl- parahydroxybenzoates (E219, E215, E217) may cause allergic reactions (possibly delayed)** відсутній, вилучення; – ми вважаємо подібний переклад невдалим, як такий, що вилучає необхідний елемент **may cause allergic reactions** (може спричинити алергічну реакцію).

Досліджено, що в інструкціях МОЗ України порівняно з англomовними інструкціями до медпрепаратів вилучалися слова, звороти, речення і також достатньо великі фрагменти тексту оригіналу, що несли змістовну інформацію.

Подібна тенденція спостерігається й під час **додавання**, зокрема вставки фрагментів, відсутніх в оригіналі, наприклад: *Барбітурати знижують жарознижувальний ефект парацетамолу. Антисудомні препарати (включаючи фенітоїн, барбітурати, карбамазепін), які стимулюють активність мікросомальних ферментів печінки, можуть посилювати токсичний вплив парацетамолу на печінку внаслідок підвищення ступеня перетворення препарату на гепатотоксичні метаболіти. При одночасному застосуванні парацетамолу з гепато токсичними засобами збільшується токсичний вплив препаратів на печінку. Одночасне застосування високих доз парацетамолу з ізоніазидом підвищує ризик розвитку гепато токсичного синдрому. Парацетамол знижує ефективність діуретиків* (<http://mozdocs.kiev.ua/likiview.php?id=14772>). Даний приклад вибрано з розділу **Interaction with other medicinal products and other forms of interaction**, і, вірогідно, призначений для фахівців.

Вилучення, на наш погляд, не завжди доцільні. Додавання відповідають законодавчим нормам стосовно медичних препаратів в Україні. Зауважимо, що більшість вилучень та додавань не пов'язані, на нашу думку, з роботою перекладача, а з вимогами законодавства чи замовника, наприклад, сайту

на правах реклами.

Конкретизація є досить поширеним способом перекладу слів з широким значенням, що часто вживаються в англійській мові. Цікавим є переклад, коли одиниця вихідної мови висловлює родове поняття, а одиниця перекладацької мови – видове поняття, «від роду до виду», наприклад: **human pregnancy** лексична трансформація – конкретизація, де **human** – загальне поняття «людське», **вагітність** – конкретне.

Використовується генералізація, наприклад:

Special warnings and precautions for use – *Увага!* (<http://mediclab.com.ua/index.php?newsid=132>). Поєднуються також засоби вилучення та генералізація, наприклад: **Patients should be advised not to take the paracetamol-containing products concurrently** – *Не приймати препарат з іншими засобами, що містять парацетамол. Антонімічний переклад*, заміна позитивної форми в оригіналі на негативну форму в перекладі або, навпаки, негативної на стверджувальну супроводжується заміною лексичної одиниці мови оригіналу на одиницю мови перекладу з протилежним значенням, наприклад: **Children should not be given Panadol Advance 500 mg Tablets for more than 3 days without consulting a doctor** – *Максимальний термін застосування без рекомендації лікаря – 3 дні* (<http://ua.gsk.com/>; <https://www.medicines.org.uk/emc/product/6512/smpc>).

До **синтаксичних** можна віднести **перетворення**, що ведуть до зміни синтаксичних структур, наприклад: **The anticoagulant effect of warfarin and other coumarins may be hanced by prolonged regular daily use of paracetamol with increased risk of bleeding; occasional doses have no significant effect** – *Антикоагуляторний ефект варфарину та інших кумаринів може бути посилений при одночасному довго тривалому регулярному щоденному застосуванні парацетамолу, з підвищенням ризику кровотечі. Періодичний прийом не має значного ефекту;* – одне речення розділене на два.

Під час перекладу змінювався прямий **порядок слів**, характерний для англійської мови, на відповідний порядок слів українською, наприклад: **if the patient has risk factors** – *У пацієнтів з факторами ризику* – граматичні трансформації – зміна порядку слів, перестановка.

В українській мові, у порівнянні з англійською, відсутня така граматична категорія як **артикуль**. Досліджено вилучення артикля під час перекладу тексту інструкції медичного препарату *Панадол*, наприклад: **during the early months of pregnancy** – *у перші місяці вагітності* – означеність передається обставиною *у перші місяці*

Категорія **пасивного стану** властива дієслівним формам і англійській, й українській мовам, але між англійськими та українськими пасивними конструкціями є низка відмінностей (Корунець 2003: 464).

Англійське **дієслово** пасивного стану залежно від лексичних та синтаксичних характеристик речення перекладається кількома способами, замінюючись на різні форми українського дієслова: пасивний стан, безособова форма на *-но*, *-то*, дієприкметник, активний стан, інфінітив. Наприклад, пасивний зворот замінено наступним чином: **If further doses are**

needed – якщо більші дози потрібні – дієприкметником *потрібні* (<https://www.medicines.org.uk/emc/product/6512/smpc>).

Пасивний інфінітив у складі модального дієслівного присудка звичайно перекладається українським інфінітивом, наприклад: ***Children should not be given Panadol Advance 500 mg Tablets for more than 3 days without consulting a doctor*** – модальний зворот замінено зворотним дієсловом та інфінітивом *не рекомендується вживати*.

Англійський ***інфінітив*** у цих функціях, коли він не входить до складу інфінітивних зворотів, як правило, не викликає труднощів під час перекладу. Його українськими відповідниками може бути зворотне дієслово, наприклад: ***If symptoms persist consult your doctor*** – *проконсультуйтеся з лікарем* – інфінітив ***To eliminate symptoms of acute respiratory disease influenza, including*** – *Короткотермінове усунення симптомів застудних захворювань та грипу, включаючи...* замінено іменником ***усунення***.

Англійський ***дієприкметник*** нечасто перекладається українським дієприкметником, наприклад: *To eliminate symptoms of acute respiratory disease aninfluenza, including: headache; включаючи головний біль*. Зустрічається графічне умовне зображення *Panadol Baby&Infant Suspension графічне* зображення прийменника *i*.

Висновки

Проведене на матеріалі англійської медичної термінології в перекладах українською мовою інструкцій медичних препаратів, дослідження є частиною розробки проблеми адекватного перекладу лексики інструкцій медичних препаратів у галузі медицини та охорони здоров'я. Тексти інструкцій до вживання лікарських препаратів мають дві групи адресатів: фахівців (лікарі) та нефахівців (пацієнти, широкий загал).

На прикладі перекладу англійської інструкції медичного препарату *Панадол* виробництва *Glaxo Smith Kline, сертифікованого в Україні*, найбільшу частину перекладацьких трансформацій під час перекладу складає калькування, майже третю частину, додавання та опущення, перестановка слів (зміна порядку слів у реченні). На нашу думку, це свідчить про достатню кількість лексико-граматичних відповідників української мови; проте, в той же час, існує невідповідність структури англійських текстів медичних препаратів структурі українськомовних, затверджених МОЗ України.

Звертаємо увагу на соціальний фактор, тобто, відмінності в структурі, вилучення значних фрагментів, додавання спеціалізованих фрагментів залежить від законодавства країни, де медичні препарати виробляються або застосовуються. Інструкції МОЗ України мають уніфіцировану структуру, несуть більш офіційний характер. Англійські інструкції беруть до уваги людський фактор, тобто звертаються до споживача безпосередньо в тексті.

Перспективи подальших розвідок. Варто зазначити, що дослідження особливостей перекладу медичної термінології дає можливість удосконалити процес вивчення медичної термінології в цілому, зокрема під час навчання англійської мови за фахом, медицини та фармацевтики за фахом, для укладання довідників та словників медичних препаратів, що загалом сприяє розвитку комунікації в медичній сфері та впровадженню здорово-

го способу життя. Матеріали дослідження можуть бути використані перекладачами, викладачами, лінгвістами, медиками, студентами мовних та медичних навчальних закладів, громадянами, що користуються медичними препаратами. Видається доцільним друкувати для споживача або фахівця інструкцію до медичних препаратів, що поступають в фармацевтичну мережу в Україні, в особливих випадках двома мовами, українською та англійською, як мовою міжнародного спілкування, для найбільш повної інформації в разі необхідності.

Список літератури

- Боцман А. В. Структурно-прагматичні та семантичні особливості фармацевтичних текстів (на матеріалі інструкцій до вживання лікарських препаратів): Дис. доктора філол. наук: спец. 10.02.04. К., 2006. 403 с.
- Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. К.: Нова книга, 2003. 160 с.
- Вострова С.В. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості сучасного англо-мовного медичного дискурсу. Автореферат дис. к.ф.н. КНУ ім.Тараса Шевченка. К., 2003.
- Золотухін Г.О., Литвиненко Н.П., Місник Н.В. Фахова мова медика: ділова українська мова для студентів-медиків. Київ: «Здоров'я», 2002.
- Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.
- Кияк Т.Р., Огуй О.Д., Науменко. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.
- Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: Навч. посіб. Вінниця: Нова книга, 2001. 303 с.
- Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця: Нова Книга, 2001. 448 с.
- Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга, 2003 464 с.
- Німчук В.В. Мова українського травника XVI ст. // Мовознавство. 1976. С. 43-55.
- Самойлов Д.В. О переводе медицинского текста. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.practica.ru/Articles/medical.htm>.
- Скороходько Є. Ф. Термін у науковому тексті. К.: Логос, 2006. 99 с.
- Юкало В.Я. Мовні стереотипи в комунікаціях лікаря: Автореф. дис канд. філол. наук. К., 2003. 24 с.
- Medical Writing in Early Modern English. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cambridge.org/books/google.ru/books?isbn=1139493833
- English for medical Purpouses. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oed.ox.ac.uk/main/content/view/169>
- Tim Albert. The a-z of medical writing. BMJ Books 2000. Tim Albert Training, Surrey, UK.
- Методичні рекомендації по упорядкуванню і затвердженню інструкцій для медичного застосування лікарських засобів. Київ. 2010.
- Нечай С.В. Російсько-український медичний словник з іншомовними назвами. К.: Фонд Третє тисячоліття, 2000. 432 с.
- Українсько-англо-російський медичний словник-розмовник / Золотухін Г.О., Місник Н.В. К.: Україна, 2001. I-VII. 213 с.
- Dictionary of Pharmacy. New York. Pharmaceutical Products press. 2007
- <http://ua.gsk.com/>
- <https://www.medicines.org.uk/emc/product/6512/smpc>   <http://mozdocs.kiev.ua/likiview.php?id=14772>
- <https://www.drugs.com/uk/panadol-baby-and-infant-suspension-leaflet.html>
- <https://ru.wikipedia.org/wiki/Простагландини>
- https://www.google.com.ua/search?biw=1338&bih=517&ei=C-PEWsXSMcSzsAfHtrzIAg&q=HIV&oq=HIV&gs_l=psyab.12.0i67k1j0i131k1j0l8.5787.8914.0.11185.1.1.0.0.0.90.90.1.1.0.0.1

.1j2.64.psy-ab.0.1.89.0.hxlswLX53eA
<https://ru.wikipedia.org/wiki/Ацетилцистеин>
<http://www.pills.org.ua>
<http://mediclab.com.ua/index.php?newsid=132>
<https://www.panadol.co.uk/>
<https://www.dokteronline.com/en/panadol>
<https://www.drugs.com/uk/panadol-baby-and-infant-suspension-leaflet.html>
<https://www.healthline.com/health/alt>
<http://omedicine.info/en/koldreks-khotrem.html>
<http://mozdocs.kiev.ua/likiview.php?id=14876>

References

- Verba, L. H. (2003). Porivnyal'na leksykolohiya anhliys'koyi ta ukrayins'koyi mov. Kyiv, Nova knyha.
- Zolotukhin, H.O., Lytvynenko, N.P. Misnyk, N.V. (2002). Fakhova mova medyka: dilova ukrayins'ka mova dlya studentiv-medykiv. Kyiv, Zdorov'ya.
- Karaban, V.I. (2004). Pereklad anhliys'koyi naukovoyi ta tekhnichnoyi literatury. Vinnytsya, Nova knyha.
- Kyyak, T.R., Ohuy, O.D., Naumenko, A. (2006). Teoriya ta praktyka perekladu (nimets'kamova). Vinnytsya, Nova knyha. Kovalenko, A.YA. (2001). Zahal'nyy kurs naukovykh tekhnichnoyi perekladu: Navch. posib. Vinnytsya, Nova knyha.
- Korunets', I.V. (2001). Teoriya ta praktyka perekladu (aspektnyy pereklad). Vinnytsya, Nova knyha.
- Korunets', I.V. (2003). Porivnyal'na typolohiya anhliys'koyi ta ukrayins'koyi mov., Navchal'nyy posibnyk, Vinnytsya: Nova Knyha.
- Nimchuk, V.V. (1976). Mova ukrayins'koho travnyka KHVI st.
- Samoylov, D.V. O perevode medychnoho tekstu. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.practica.ru/Articles/medical.htm>. Skorokhod'ko YE.F. (2006) Termin u naukovomu teksti, Lohos. Medical Writing in Early Modern English [Available]: www.cambridge.org/books/google.ru/books?isbn=1139493833
- English for medical Purpouses. [Available]: <http://www.oed.oxford.ac.uk/main/content/view/./169>
- Tim, Albert. (2000) The a-z of medical writing. – BMJ Books, Surrey, UK.
- Botsman, A. V. (2006). Strukturno-prahmatychni ta semantychni osoblyvosti farmatsevtichnykh tekstiv (na materialii instruktsiy do vzhivannya likars'kykh preparativ): Dys. doktor filol. nauk: spets. 10.02.04. K.
- Vostrova, S.V. (2003). Linhvokohnitni ta komunikatyvno-prahmatychni osoblyvosti suchasnoho anhlo-movnoho medychnoho kursu. Avtoreferat dys.k.f.n. KNU im. Tarasa Shevchenka. K.
- Yukalo, V.YA. (2003). Movni stereotypy v komunikatsiyakh likarya: Avtoref. dys kand. filol. nauk. K.
- Metodychni rekomendatsiyi shchodo uporyadkuvannya ta zatverdzhennya instruktsiy dlya medychnoho zastosuvannya likars'kykh zasobiv (2010). Kyiv. Nychay, S.V. (2000). Rosiys'ko-ukrayins'kyy medychnyy slovnyk z inshomovnymi nazvamy. K: Fond Tret'e tysyacholittya.
- Ukrayins'ko-anhlo-rosiys'kyy medychnyy slovnyk-rozmovnyk (2001) / Zolotukhin H.O., Misnyk N.V. K.: Ukrayina, I-VII.
- Dictionary of Pharmacy (2007). New York. Pharmaceutical Products press.
<http://ua.gsk.com/>
<https://www.medicines.org.uk/emc/product/6512/smpc>
<http://mozdocs.kiev.ua/likiview.php?id=14772>
<https://www.drugs.com/uk/panadol-baby-and-infant-suspension-leaflet.html>
<https://ru.wikipedia.org/wiki/Простагландины>
https://www.google.com.ua/search?biw=1338&bih=517&ei=C-PEWsXSMcSzsAfHtrzIAg&q=HIV&oq=HIV&gs_l=psy-ab.12.0i67k1j0i131k1j0l8.5787.8914.0.11185.1.1.0.0.0.90.90.1.1.0.0.1.1j2.64.psy-ab.0.1.89.0.hxlswLX53eA
<https://ru.wikipedia.org/wiki/Ацетилцистеин>
<http://www.pills.org.ua>

<http://mediclub.com.ua/index.php?newsid=132>
<https://www.panadol.co.uk/>
<https://www.dokteronline.com/en/panadol>
<https://www.drugs.com/uk/panadol-baby-and-infant-suspension-leaflet.html>
<https://www.healthline.com/health/alt>
<http://omedicine.info/en/koldreks-khotrem.html>
mozdocs.kiev.ua/liki/view.php?id=14876

Стаття надійшла до редакції 20.09.2018 р.